

rî, III, 35; Kalkaşendî, V, 85). İbn Battûta'ya göre 748'de (1347) Delhi menni (ritli) 25 Mısır (= 11,3 kg.) veya 20 Mağrib ritli-na eşitti (*er-Rihle*, II, 74; III, 382, 430). Bâbürlüler zamanında çeşitli menler ortaya çıkmıştı. XVI. yüzyılın ikinci yarısında Ekber menni her biri 30 dâmlık 40 sîre (= 25,1556 kg.) eşitti. XVI. yüzyılda Kandehar menni Hindistan menninin dörtte birine denkti. İkincisiyle 25,1556 kiloluk Ekber menni kastediliyorsa ilkinin değeri 6,289 kg. olur. 1636 yılına kadar Sûret'te kullanılan büyük men her biri 18 dâmlık 40 sîre (= 33 ağırlık poundu), yani yaklaşık 14,969 kilograma eşitken küçük men 25 pound idi (11,44 kg.). Bu tarihten itibaren birincisinin değeri her biri 20 dâmlık 40 sîre (= 34,5 Hollanda pfundu = 16,78 kg.) yükseltildi. Agra büyük menni ya da Şah Cihan menni sonuncunun iki katına denkti (Hinz, s. 22-23).

1960 ve 1964'te değiştirilen 1956 tarihli Ölçü ve Tartı Standartları Kanunu ile (The Standards of Weights and Measures Act) Hindistan menni 82,286 pounda veya 37,3242 kilograma sabitlendi. Bu men Nepal, Singapur ve Pakistan gibi ülkelerde de kullanıldı (Kisch, s. 250). 1980'de Pakistan'da men tam olarak 40 kilograma eşitlendi (Ortadoğu ve Uzakdoğu'da kullanılan diğer menler için bk. *Delilü'l-Halic*, I, 313; II, 849; III, 1001, 1002; IV, 1311-1312, 1432, 1498; Tavernier, I, 38, 419; II, 9, 17, 266; Singh, s. 278-280; Ferrand, XVI [1920], tür.yer.). Nepal'in yaklaşık 0,568 litrelik "mana"sı, Honduras'ın 1,134 kg. civarındaki "mano de maiz"i, Venezuela'daki Tachira eyaletinin 250 gramlık "manajo"su gibi bazı ölçülerin de men ile bağlantısı olabilir.

Men, Batı Hindistan'da alan ölçüsü olarak da kullanılmıştır. Bu birim için şu eşitlik geçerlidir: 1 men = 4 ruka = 16 payali = 32 adholi = 40 çakur. Ayrıca 1 men miktarı tohum ekilen alanın ölçüsüne Uriya dilinde "mana" (= 25 guntha), Tamil ve Telugu dillerinde "manai" (= 2400 kuli) ve "manni" (= 60 × 40 = 2400 ayak²) adı verilmektedir (daha geniş bilgi için bk. Wilson, *A Glossary*, s. 326, 327, 330).

BİBLİYOGRAFYA :

v. Soden, *AHW*, II, 604; W. F. Arndt - F. W. Gingrich, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, Chicago-London 1979, s. 524; H. Wilson, *A Glossary of Judicial and Revenue Terms*, İslâmâbâd 1985, s. 326, 327, 330; Ch. T. Lewis, *A Latin Dictionary*, Oxford 1993, s. 1145; W. Gesenius, *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* (trc. E. Robinson, ed. Fr. Brown v.d.ğr.), Oxford, ts. (Clarendon Press), s. 584; L.

Costaz, *Dictionnaire syriaque-français*, Beyrouth, ts. (Imprimerie catholique), s. 176, 177, 187; Epiphanius, *Epiphanius' Treatise on Weights and Measures: The Syriac Version* (ed. J. E. Dean), Chicago 1935, s. 60; İstahri, *Mesâlik* (de Goeje), s. 156, 191, 203, 213; İbn Hakkal, *Şûretü'l-arz*, s. 301, 364, 372, 382; Makdisî, *Ahşenü't-tekâsim*, s. 99, 129, 381, 397-398, 417, 452, 470, 481; Muhammed b. Ahmed el-Hârizmî, *Mefâtihu'l-ülûm*, Beyrut 1411/1991, s. 25, 26; Zehrâvî, *et-Taşrif li-men 'aceze 'ani'te'tlîf* (nşr. Fuat Sezgin), Frankfurt 1406/1986, II, 459-460; Bekri, *el-Muğrib*, s. 27; Şerif el-İdrîsî, *el-Ekyâl ve'l-euzân* (Resûl Ca'feriyan, *Mirâs-ı İslâmî-yi İrân* içinde), [baskı yeri yok] 1375/1416, III, 342; Mahzûmî, *el-Müntekâ min Kitâbi'l-Minhâc fi 'ilmi harâci Mısır* (nşr. Cl. Cahen), Kahire 1986, s. 29; Celâleddin eş-Şeyzerî, *Nihâyetü'r-rütbe fi talebi'l-hisbe* (nşr. Seyyid el-Bâz el-Arîfî), Kahire 1365/1946, s. 16; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (Cündî), V, 426; İbnü'l-Mücvâr, *Târihu'l-müsteşşir* (nşr. Memûdh Hasan Muhammed), Kahire 1996, s. 22; F. B. Pegolotti, *La Pratica della Mercatura* (ed. A. Evans), New York 1970, s. 23, 31, 75, 91, ayrıca bk. tür.yer.; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik*, III, 35, 94, 100, 102; İbn Battûta, *er-Rihle* (nşr. Abdülhâdî et-Tâzî), Rabat 1417/1997, II, 74; III, 382, 430; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ*, III, 441; IV, 276, 302, 422-423; V, 85; Fâsî, *Şifa'ü'l-garâm* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Beyrut 1405/1985, II, 314, 315, 435, 436, 438; Sehâvî, *et-Tibrü'l-mesbûk*, Bulak 1896, s. 74; Ebü'l-Fazl el-Allâmî, *Â'in-i Akbarî* (trc. H. Blochmann), Delhi 1989, I, 139, 366; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IV, 381-382; P. Raphaël du Mans, *Estat de la Perse en 1660* (ed. Ch. Schefer), Paris 1890, I, 14; Ali Paşa Mübârek, *el-Mizân fi'l-akıyise ve'l-mekâyil ve'l-euzân*, Kahire 1309, tür.yer.; G. Young, *Corps de droit Ottoman*, Oxford 1906, IV, 368; *Delilü'l-Halic* (Coğrafya), I, 16, 174-177, 313; II, 849; III, 1001, 1002; IV, 1311-1312, 1432, 1498; V, 1833, 1834; Barkan, *Kanunlar*, s. 151, 166; W. Hinz, *Islamische Masse und Gewichte*, Leiden 1955, s. 16-23; B. Kisch, *Scales and Weights: A Historical Outline*, London 1965, s. 249, 250; J. B. Tavernier, *Travels in India*, Lahore 1976, I, 38, 418-419; II, 9, 17, 19, 266; A. K. S. Lambton, *Landlord and Peasant in Persia*, London-New York 1981, s. 406-409; M. P. Singh, *Market, Mint and Port in the Mughal Empire: 1556-1707*, New Delhi 1985, s. 278-280; *Système des mesures, poids et monnaies de l'Empire Ottoman et des principaux états avec de nombreux exercices et des tables de conversion*, İstanbul 1988, s. 80; Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, İstanbul 1991, III, 222, 255, 260; M. H. Sauvaire, "On a Treatise on Weights and Measures, by Eliyâ, Archbishop of Nisibîn", *JRAS*, IX (1877), s. 296, 298; a.m.f., "Matéri-iaux pour servir à l'histoire de la numismatique et de la métrologie musulmanes", *JA*, IV (1884), s. 280-291; G. Ferrand, "Les poids, mesures et monnaies des mers du sud aux XVIe et XVIIe siècles", a.e., XVI (1920), s. 5-150, 193, 271, ayrıca bk. tür.yer.; R. T. Mortel, "Weights and Measures in Mecca during the Late Ayyubid and Mamluk Periods", *Ar.S*, sy. 8 (1990), s. 181; E. Ashtor, "Mawâzin", *EP* (İng.), VI, 119-120; Dihhudâ, *Luğatnâme* (Muîn), XIII, 19031.

MEN LÂ YAHDURUHÜ'İ-FAKİH

(من لا يحضره الفقيه)

Şeyh Sadûk İbn Bâbeveyh'in
(ö. 381/991)

İmâmîyye Şiası'nın
dört muteber hadis mecmuasının
ikincisini teşkil eden eseri
(bk. KÜTÜB-i ERBAA).

MEN ve SELVÂ

(المن و السلوى)

İsrâiloğulları'na
çölde mücizevî bir şekilde verilen
iki temel yiyeceğin adı.

Sözlükte "ihsan etmek, nimet vermek; başa kakmak" anlamlarına gelen menn kökünden türetilen men İsrâiloğulları'na çölde verilen ve kudret helvası olarak bilinen yiyeceğin adıdır (*Lisânü'l-'Arab*, "mnn" md.). Yunanca, Latince ve Batı dillerinde man veya manna (manne) olarak geçen kelimenin İbrânice ve Ârâmice'deki karşılığı mândır (Kohler - Baumgartner, II, 596-597). Bu yiyeceğin isminin, İsrâiloğulları'nın onu çölde ilk defa gördüklerinde Mûsâ'ya sordukları "mân hû (o nedir?)" sorusundan (Çıkış, 16/15, 31) veya Ârâmice ve İbrânice'de "ne, kim" anlamındaki "man"dan geldiği de ileri sürülmüştür (*JE*, VIII, 292). Öte yandan o bölgede yaşayan Araplar'ın ılgın (tamaris) ağacının salgıladığı tatlı sıvı için "mennü's-semâ" (göğün ihşanı) dedikleri, İbrânice'ye buradan geçmiş olabileceği (Cohen, s. 440), Eski Mısırlılar'ın aynı maddeyi mennu diye adlandırdıkları belirtilmektedir (*DB*, IV/1, s. 657).

Tevrat'ta ifade edildiğine göre Mısır'dan çıktıktan sonra Sînâ çölüne gelen İsrâiloğulları, Mısır'daki et ve ekmekten mahrum kaldıkları için şikâyetçi olunca Rab Yahova onlara gökten ekmek yağdıracağını, sabah ekmek, akşam et yiyeceklerini ve ekmeği günlük olarak toplayacaklarını, cuma günü ise cumartesinin hissesini de alacaklarını, çünkü o gün man verilmeyeceğini bildirir. Akşam bildircinler çevreyi kaplar, sabah olunca da yağın çığ kalktığına toprağın üzerinde kırağı gibi küçük ve yuvarlak şeyler (pulcuklar) görürler ve bunun Rabb'in vermeyi vaad ettiği ekmek (man) olduğunu öğrenirler. Kişi başına ancak bir ölçek (yaklaşık 3,5 litre) toplanacak olan man o gün tüketilecek, ertesi sabaha bırakılmayacaktır. Bu kurala uymayanların topl-

dıkları fazla miktar ise ertesi sabah kurtlanıp kokmaktadır (Çıkış, 16/2-30). Man, Sînâ yarımadasında sadece İsrâiloğulları'nın bulunduğu bölgeye gece boyunca çığ gibi yağmış, çölde kaldıkları kırk yıl süresince bir rivayete göre Ken'ân diyarı sınırına, diğer bir rivayete göre ise Gilgal'e gelinceye kadar man yemişlerdir (Çıkış, 16/2-35; Yeşu, 5/12); sonraki nesiller bu nimeti görsünler diye Mûsâ, Hârûn'dan testi içinde bir ölçek man saklamasını istemiştir (Çıkış, 16/32-34). Manın kırâğı şeklinde küçük ve yuvarlak, kişniş tohumu gibi beyaz ve ak günnük görünüşünde olduğu, lezzetinin ballı yufkaya benzediği belirtilmektedir (Çıkış, 16/14, 31). Man hiçbir işleme tâbi tutulmaksızın tabii haliyle yenebildiği gibi ondan çeşitli yiyecekler de yapılıyordu. İsrâiloğulları manı toplar, değirmende öğütür veya havanda döverecek tencerede haşlar, pide yaparlardı ve bu taze yağ tadında olurdu (Sayılar, 11/8).

Manın mahiyetiyle ilgili araştırmalar yapılmış, İsrâiloğulları'na verilen bu ilâhî yiyecek Sînâ'da düzenli biçimde meydana gelen tabii bir olay arasında ilişki kurulmak istenmiştir. Tamarisin reçinesinin Tevrat'ta sözü edilen man olduğu ileri sürülmüş, yahudi yazarı Josephus manın kendi döneminde de yağmakta olduğunu kaydetmiş, Hıristiyanlığın ilk devirlerinde Sînâ'da yaşayan keşişler Kitâb-ı Mukaddes'teki man ile tamaris çalılıklarının mahsulünü aynı saymışlardır (IDB, III, 260).

Rabbânî literatüre göre man yaratılış şabatının arefesinde şafak vakti yaratılan on şeyden biridir. O göklerde melekler tarafından öğütülmekte, dürüst insanların ileride kullanmaları için hazırlanmakta ve "meleklerin ekmeği" diye adlandırılmaktadır. Çünkü onu yiyenler melekler gibi güçlü olmaktadır. O yiyen kişinin istediği yemeğin tadını almakta, çocuk için süt, genç için et, yaşlı için bal tadına dönüşmektedir (The Mishnah, Aboth, 5/6). İsâ mandan "gökten gelen ekmeği", Pavlus "ruhanî yiyecek" diye bahsetmektedir (Yuhanna, 6/31-65; Korintoslular'a I. Mektup, 10/3).

İsrâiloğulları'na verilen yiyeceklerden biri de Arapça'da *selvâ*, İbrânice'de *şelâv* denilen bildircin kuşu olup kelime Tevrat'ta iki yerde geçmektedir. Birincisinde İsrâiloğulları'nın et yokluğundan şikâyet etmeleri üzerine akşamleyin bildircinlerin çıkıp ordugâhı kapladığı (Çıkış, 16/

13), ikincisinde yine şikâyet üzerine denizden esen rüzgârın bildircinleri getirdiği, halkın o gün ve o gece ile ertesi gün bildircin topladığı bildirilir (Sayılar, 11/31-32; Mezmurlar, 78/26-29).

Kur'an-ı Kerim'de İsrâiloğulları'nın çöldeki hayatı nakledilirken üç yerde (el-Bakara 2/57; el-A'râf 7/160; Tâhâ 20/80) onlara verilen nimetlerden olmak üzere men ve selvâdan bahsedilmektedir. Taberî mennin ağaçtan sızan reçine, bal, süttten beyaz ve baldan tatlı bir yiyecek olduğu, ağaçların üzerine düştüğü, kar gibi İsrâiloğulları'nın üzerine yağdığı, yenilen, pişirilip içilen bir yiyecek olduğu şeklindeki farklı rivayetleri aktarmıştır (Câmi'ü'l-beyân, I, 293-295). Fahreddin er-Râzî, fecir vaktinden güneşin doğmasına kadar her insan için belli miktarda kar gibi yağın bir yiyecek (Mefâtihu'l-ğayb, III, 87), İbn Kesîr de bal gibi gökten indirilen ve su katılarak tüketilen bir içecek, tek başına yenildiği gibi başka yiyeceklerle de katılan bir yiyecek (Tefsîrû'l-Kur'ân, I, 406-408) olduğunu belirten rivayetleri kaydetmiştir. Müfessirler, selvânın da Allah tarafından İsrâiloğulları'na yetecek kadar yemeleri için gönderilen bildircin, bildircin kuşuna benzer bir kuş veya bildircinden daha büyük güvercin gibi besili bir kuş olduğu şeklinde farklı rivayetler nakletmişlerdir (Taberî, I, 295-296; Fahreddin er-Râzî, III, 87).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "mnn" md.; Ch. Cohen, "Manna", *The Oxford Dictionary of the Jewish Religion* (ed. R. J. Z. Werblowsky - G. Wigoder), New York 1997, s. 440-441; Taberî, *Câmi'ü'l-beyân*, I, 293-296; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, III, 87; İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'ân* (nşr. Mustafa es-Seyyid Muhammed v.dğr.), Kahire 1421/2000, I, 406-408; H. Lesetre, "Manne", *DB*, IV/1, s. 656-663; a.mlf., "Caille", a.e., II/1, s. 33-37; J. L. Mihelic, "Manna", *IDB*, III, 259-260; W. S. McCullough, "Quail", a.e., III, 973; *The Mishnah* (trc. Herbert Danby), Oxford 1992, Aboth, 5/6; L. Kohler - W. Baumgartner, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, Leiden 1995, II, 596-597; M. Seligsohn, "Manna", *JE*, VIII, 292-294; J. Feliks, "Manna", *EJd.*, XI, 883-886; a.mlf., "Quail", a.e., XIII, 1420; F. Viré, "Salwâ", *EP* (Fr.), VIII, 1041-1042.

ÖMER FARUK HARMAN

MENÂ

(bk. MEN).

MENÂFÎ'

(bk. MENFAAT).

MENÂFÎU'd-DEKÂİK

(منافع الدقائق)

Ebü Saîd el-Hâdimî'nin fıkıh usulüne dair

Mecâmi'ü'l-hakâik adlı eserine *Güzelhisârî'nin* (ö. 1837) yazdığı Arapça şerh

(bk. GÜZELHİSÂRÎ, Mustafa Hulûsi; MECÂMÎU'I-HAKÂİK).

MENÂFÎU'n-NÂS

(منافع الناس)

XVI. yüzyıl hekim ve şairlerinden Nidâî'nin tıbbâ dair eseri

(bk. NİDÂÎ).

MENÂKIB-ı HACI BEKTÂŞ-ı VELÎ

(bk. HACI BEKTAŞ VİLÂYETNÂMESİ).

MENÂKIB-ı HOCA-ı CİHÂN

(مناقب حواجة جهان)

Vâhidî'nin (XVI. yüzyıl) Anadolu'daki

derviş zümrelerine dair eseri.

Hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan Vâhidî'nin 929 (1523) yılında tamamlandığı eser dönemin Osmanlı tasavvuf tarihinin başta gelen kaynaklarından. *Menâkib-ı Hâce-i Cihân* adıyla tanınır. Ancak *hâce* (خواجه) kelimesinin eserin en güvenilir nüshasında (British Museum, Or., nr. 8062) *hoca* (خواجه) şeklinde hareketlendiği görülmektedir. Eserin adı metninde geçmeyip bazı nüshalarında kapak veya ön sayfalarındaki kayıtlara dayanılarak verilmiş, bazı nüshalarında ise adı *Kitâb-ı Tavâif-i Aşere* şeklinde kaydedilmiştir.

Menâkib-ı Hoca-i Cihân temsili (sembolik) bir hikâye olmakla birlikte dönemin derviş zümreleri ve tasavvuf hayatı hakkında gerçekçi bilgiler de ihtiva eder. Vâhidî'nin Hoca-i Cihân'ın ağzından kendi tasavvufi görüşlerini anlattığı eser Farsça hamdele, bir rubâî ve muhabbete dair bir manzumeye başlar. Vâhidî, Horasan'da yaşayan ve kâmil bir kişi olan Hoca-i Cihân'ın ilerlemiş yaşına rağmen çocuğu olmadığını, duaları sonunda Allah'ın kendisine bir oğul verdiğini, adını Netice-i Cân koyduğunu söyler. Halk, güzelliği dilere destan olan Netice-i Cân'ı görmek için işini gücünü bırakıp Hoca-i Cihân'ın evinin önünde dolaşmaya başlar. Hoca-i